

**ОЛЬГА ШАПОВАЛОВА,
ПАРТНЕРКА BENCHERS LAW FIRM**

**Актуальні питання щодо відшкодування
шкоди, заподіяної агресією РФ:
необхідність законодавчих змін та
формування практики правозастування**

benchers
LAW FIRM

Агресія рф в Україні: реакція міжнародної спільноти

«Винуватці у воєнних злочинах, у тому числі злочину агресії, мають бути притягнуті до відповідальності, а справедливість має бути забезпечена для жертв, тих, хто вижив, сімей тих, хто не вижив, і держави Україна».

Тіні Кокс, Президент ПАРЄ

Для цього дуже важливо напрацювати одноманітні підходи до документування збитків та оцінки завданої шкоди.

Реєстр збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України

- Запрацював з 2 квітня 2024 року.

Реєстр збитків буде:

- вести облік доказів та інформації, що стосуються заяв про відшкодування збитків, втрат чи шкоди, завданої внаслідок агресії рф проти України.

Не буде:

- розглядати та оцінювати отримані заяви по суті;
- встановлювати вартість збитків;
- призначати виплати завданої шкоди.

Функції Реєстру збитків

Стаття 2 Статуту Реєстру збитків

Реєстр приймає та обробляє інформацію, що стосується заяв про відшкодування збитків та доказів; категоризує, класифікує та систематизує такі заяви, оцінює та визначає прийнятність заяв для включення до Реєстру та реєструє прийнятні заяви з метою їх майбутнього розгляду та винесення рішення. Реєстр не має жодних юрисдикційних функцій щодо винесення рішень стосовно таких заяв, включаючи визначення відповідальності та присудження будь-яких виплат чи компенсацій.

Тож, Реєстр слугуватиме для документування інформації про заяви та докази щодо збитків, втрат чи пошкоджень, спричинених російською агресією проти України.

Реєстр збитків починає свою роботу поетапно.

Орієнтовні категорії збитків:

- Пошкодження та знищення житлового нерухомого майна;
- Шкода внаслідок втрати життя, катування та сексуального насильства, а також отриманих тілесних ушкоджень;
- Шкода внаслідок примусового переміщення та вимушеного переселення осіб;
- Втрата майна та доходів, а також інші форми економічних збитків;
- Пошкодження критичної інфраструктури та інших державних об'єктів;
- Пошкодження історичної та культурної спадщини;
- Шкода навколишньому середовищу;
- Інші категорії (за попередніми даними, всіх категорій близько 40).

Міжнародний компенсаційний механізм

Механізм відшкодування збитків та упущеної вигоди включатиме такі складові:

- Реєстр збитків, завданих агресією російської федерації проти України, призначений для обліку збитків, що підлягатимуть компенсації в рамках міжнародного компенсаційного механізму;
- Комісію з розгляду заяв, яка розглядатиме заяви та присуджуватиме суми компенсації до виплат;
- Компенсаційний фонд, з якого будуть сплачуватися такі компенсації.

Отже, міжнародний компенсаційний механізм -

це окремий міжнародний інструмент, який здатний забезпечити повне й ефективно відшкодування шкоди для постраждалих внаслідок агресії осіб (фізичних та юридичних) та держави Україна.

Реєстр збитків - це перший камінь у створенні міжнародного компенсаційного механізму.

Наступний крок – створення комісії з розгляду заяв та визначення сум компенсації.

Орієнтир на постраждалих

11 вересня 2023 року на конференції Міністрів юстиції країн-членів Ради Європи було ухвалено **Ризькі принципи**.

Керуючись цими принципами, Реєстр не лише зосереджується на кропіткій роботі, щоб зафіксувати мільйони заяв про відшкодування збитків, втрат чи шкоди, але й надає пріоритет **гідності, повазі та залученню постраждалих, гарантуючи, що їхня точка зору є важливою у цьому процесі**. Це зобов'язання відображає широке розуміння справедливості, яке виходить за рамки простого ведення обліку і передбачає активне залучення та підтримку тих, хто найбільше постраждав від війни.

«Реєстр має базуватися на даних та інформації, зібраних на національному рівні, на місцях, в Україні. Для узгодженості ця робота має бути орієнтована саме на постраждалих і мати спільну методологію, засновану на стандартах Ради Європи».

Марія Пейчинович Бурич, Генеральна секретарка Ради Європи

Проблеми правозастування

- Хоча Міжнародний компенсаційний механізм ще перебуває у стані створення, вже стає очевидним, що під час його роботи потенційно виникатимуть певні проблеми у правозастосуванні.
- Наприклад, у питанні співвідношення національного та міжнародного механізму відшкодування.
- Багато хто з постраждалих від агресії РФ уже звернувся до суду з позовами про відшкодування шкоди в порядку цивільного/господарського і навіть кримінального судочинства. Є значна кількість рішень щодо стягнення шкоди з держави РФ або її органів.
- Потрібен чіткий і зрозумілий механізм виконання рішень національних судів, який би не допускав суперечності як у визначенні розміру шкоди, так і у процедурі реєстрації збитків. Тобто, наявність судового рішення не повинна бути на заваді для звернення із заявою до Реєстру збитків.

Моральна шкода

- Серед тих, хто постраждав від агресії РФ, немало людей, які зазнали саме **моральної шкоди**, тобто психічні страждання, викликані внаслідок вбивств їх близьких родичів, катувань, сексуального насильства, викрадення дітей та інш.
- **Як визначити розмір моральної шкоди в такому випадку?**
- В Україні це, як правило, роблять суди за наявності відповідного позову. У разі необхідності може бути призначена спеціальна експертиза для виміру моральних страждань.
- Тож зверненню з відповідною заявою до Реєстру має передувати **затвердження Методики розрахунку, яка би дозволила врахувати всі моральні страждання особи** та призначити їй компенсацію у розмірі, що відповідає ступеню таких моральних страждань.

Залишаються проблемними питання визначення:

- розміру компенсації на поховання особи, загиблої внаслідок агресії рф;
- розміру та порядку виплат на утриманців у зв'язку з втратою годувальника;
- розміру та порядку виплат на лікування у зв'язку зі встановленням інвалідності цивільній особі внаслідок поранення.

Цей перелік можна ще суттєво збільшувати.

Справедливий та ефективний правовий захист

Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН A/RES/ES-11/5 «Сприяння здійсненню правового захисту і забезпечення відшкодування шкоди у зв'язку з агресією проти України» було визнано, що Росія має бути притягнута до відповідальності за порушення міжнародного права в Україні, в тому числі шляхом виплати репарацій.

Головне – щоб особи, які постраждали від російської агресії проти України, відчували себе захищеними і переконалися у справедливості та ефективності новоствореного механізму правового захисту.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

**Ольга ШАПОВАЛОВА,
партнерка Benchers Law Firm**